



Yarın Vakfı

TÜRK VERGİ SİSTEMİNİN YARININA DAİR Katılımcı Bir Tartışma Zeminine Davet

YARIN VAKFI | MAYIS 2025

“Dünyada, ölüm ve vergiler dışında hiçbir şeyin kesin olduğu söylenemez.”

-Benjamin Franklin

[ABD Anayasasına dair Jean-Baptiste Leroy'a 1789'da yazdığı mektubundan]

I-AMAÇ VE KAPSAM

Vergi reformu çekincelerin bol olduğu bir alandır. Varlığı ve kaçınılmazlığı aşikâr olan vergilere dair kapsamlı bilgi sahibi olanların sayısı az, söylenebilecek olanlar çok, konuyla ilgili pratik bir konsensüse ulaşma ihtimali ise sınırlıdır.

Vergi sistemine dair önerilerin hemen her defasında “Chesterton çiti” benzeri bir düşünce kriterine taşınması muhtemeldir: “Bir yerde bir vergi varsa, o verginin orada olmasının, belki artık unutulmuş olsa da, bir nedeni vardır.” Değişiklik önerilerini “dikkatle” ele almak, tartışmaları yorucu derecede uzun tutmak ve muhtemel cevapları terminolojinin dehlizlerinde kaybetmek en doğrusudur. Böylece, vergilerin yola bağımlı ve birikimli yapısı geri dönüşsüz bir hal alır, konunun kendisi de tabulaşır.

Türk vergi sistemine dair reform önerileri geliştirmeyi amaçlayan bu projede, alışılmışın belirgin biçimde

dışına çıkarak, gayri resmi bir dille “saçmalama” riskini göze alacak ölçüde cesur ancak konunun hayatî önemini göz ardı etmeyecek ölçüde temkinli bir duruş benimsenmiştir.

Bu yazının amacı da proje kapsamında bakış açımızı sizlerle paylaşarak Türkiye'yi daha iyiye götürecektir, donanımlı ve yapıcı bir tartışmanın kapısını aralamaktır.

Vergi Reformlarının Tarihçesi

Aşar Vergisinin kaldırılması - 1925

Temettü Vergisinden Kazanç Vergisine Geçiş - 1926

Yeni Kazanç Vergisi - 1934

Varlık Vergisi - 1942

Toprak Mahsulleri Vergisi - 1943

Gelir Vergisi Kanunu - 1950

Kurumlar Vergisi Kanunu - 1949-50

Katma Değer Vergisi - 1985

Vergi tabanının genişletilmesi: stopaj

uygulamalarının yaygınlaşması, kayıt dışılıkla

mücadele için yeni idari araçlar - Muhtelif Yıllarda

Özel Tüketim Vergisi - 2002

Çok sayıda dolaylı verginin tek çatı altında toplanması

Akaryakıt, tütün, motorlu taşıtlar gibi kalemlerde yüksek gelir sağlayan modern bir tüketim vergisinin oluşturulması

Vergi Usul Kanunu ve idari dijitalleşme reformları - Muhtelif Yıllarda

E-fatura, e-defter, e-arşiv uygulamaları - Muhtelif Yıllarda

Kurumlar Vergisi - oran değişikliği %30'dan %20'ye - 2006

Kurumlar Vergisi - tedrici oran artışları - 2018

Gelir Vergisi tarifesinde üst dilimlerin artırılması - 2019

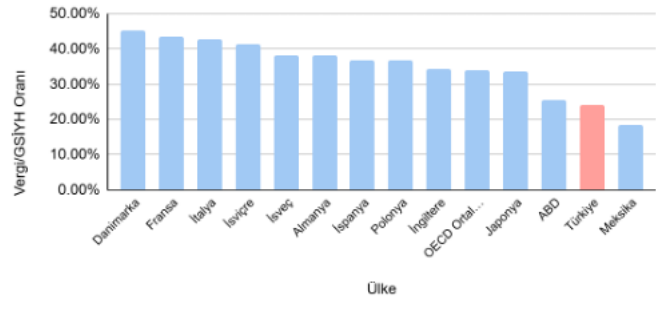
II-BAŞLANGIÇ NOTLARI

Vergiler vardır. Devletler kamu hizmetlerini finanse etmek, gelir dağılımını tesis etmek, ekonomiyi yönlendirmek ve düzenlemek, devletin (kendi) meşruiyetini ve “toplumsal sözleşmeyi” sürdürmek, kamu düzenini ve güvenliği sağlamak, krizlere karşı dayanıklılık oluşturmak gibi amaçlarla vergi toplarlar, vergi salarlar.

Weberci bir bakış açısıyla vergi, keyfi değil, kişisel değil, karizmatik değil, hesaplanabilir, ölçülebilir ve bürokratik bir mekanizmadır. Bir bakıma vergi, modernliğin ve rasyonelleşme sürecinin en somut göstergelerinden biridir. Buna göre, bu yazı “verginin olmadığı bir kurguyu” tartışmaların dışında tutmaktadır.

Anayasa'nın 73. maddesine göre vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülükler ancak kanunla konulur, değiştirilir ve kaldırılır; vergi yükünün adaletli ve dengeli dağılımı maliye politikasının temeli olup vergi ödevi herkes için anayasal bir ödevdir. Bu yazıda sunulan öneri ve tartışma çerçevesi, eşyanın tabiatı gereği, verginin anayasal temellerini de kapsam dışında tutmaktadır.

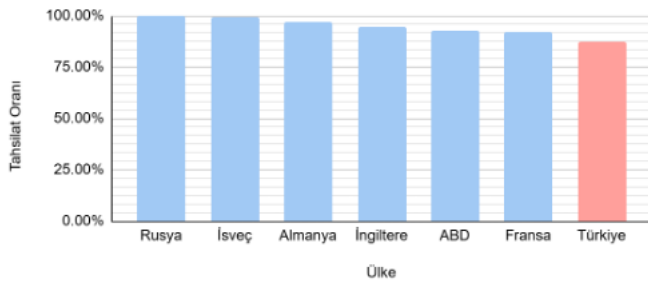
Seçilmiş OECD Ülkelerinde Vergi/GSYİH Oranları (2025)



Weberci Perspektif

1. Zor kullanma tekeli ve vergi: modern devletin ontolojik temeli
2. Rasyonel-bürokratik yönetimin finansmanı
3. Meşruiyet ve vergi ilişkisi 'yasal-rasyonel otorite' üzerinden
4. Toplumsal sözleşme değil, rasyonel (ussal) yönetim
5. Modern kapitalizmin bir ön koşulu olarak vergi
6. Rasyonelleşme sürecinin bir parçası olarak vergi

Türkiye ve Seçilmiş Ülkelerde Vergi Tahsilat Oranları (2025)



Kapsamlı bir vergi reformu, bir statükodan bir sonrakine doğru (yıpratıcı olabilecek) bir toplumsal yolculuktur. Toplum katmanlarının, iktisadi sektörlerin ve kamu yönetimi aygıtlarının içinden geçeceği dönüşüm düzgün bir akıl yürütme (ve veri analizi) ile kurgulanmadığında, reform yorgunluğunun (*ing. reform fatigue*) ortaya çıkması, verilen

emeklerin boşa gitmesi, hatta varılan noktanın başlangıçtaki problemlili durumun gerisinde kalması mümkündür. Diğer bir deyişle, toplumun ilk statükodan çıkamaması bir olumsuzluk iken toplumun hedef statükoya makul bir sürede ulaşamaması aynı derecede önemli ikinci bir olumsuzluk olarak görülebilir. Bu yazıda sunulan tartışma çerçevesi, anılan olumsuzluklardan kaçınmanın bir yolu olarak Weberci bir perspektif benimsemekte, serbest çağrışımı kapsam dışında tutmaktadır.

İzleyen bölümde de görüleceği üzere, bu yazıda şu gerekliliklerle yola çıkılmaktadır:

1. Vergi konusu salt maliye politikasının sınırlarına hapsedilmemeli, “dış ticaret”, “gelirler” ve “gelir dağılımı” gibi politika alanlarının ne dediğine kulak verilmelidir.
2. Öneriler ne olursa olsun, reform öncesi ve reform sonrası arasında “adil” bir geçiş öngörülmelidir ve reform aşaması “adil” olmalıdır.
3. Benimsenecek “adalet” kavramlaştırmasına göre bütüncül ve kendi içinde tutarlı bir kısıtlar listesi oluşturulmalıdır. Bu liste, etkinlik, etkililik, hakkaniyet (dikey ve yatay), kolaylık ve özgürlük cinsinden alternatif önceliklendirmelerin önünü açabilmelidir.
4. Vergi reformu önerileri her şeyi siyasi partilerden beklememeli, geniş ve enerjik bir paydaş zemininden (sivil toplum, akademi, bürokrasi, siyaset) istifade etmenin yollarını araştırmalı, paydaş çalışmaları için yöntem geliştirmelidir.
5. Vergi reformu önerileri bizzat anlaşılma kolaylığına, uygulama kolaylığına ve parametre kolaylığına sahip olmalıdır. Alternatif reform önerileri, bu önerilerin her birini bir alt kümesi olarak kapsayan bir bütüne/sisteme (İng. encompassing system) referansla ifade edilebilmelidir.

Burada kısaca verilen gereklilikler, izleyen bölümdeki tartışmaların kaba sınırlarıdır. Yazının sonunda görüleceği üzere, paydaş çalışmaları esnasında genişletmelere ve daraltmalara gidilebilir.

III-VERGİLERİ YENİDEN TARTIŞMAK İÇİN REHBER

Vergileri yeniden tartışmaya başlamadan önce ortak bir kavramsal zemin oluşturmakta fayda vardır.

Harberger Modeli ve Çarpıtma Etkileri

Bu kapsamda, görelî fiyatların ve artık klasikler arasına yerleşen Harberger modelinin öncelikle ele alınması gerekir. Bu model, iki sektöre (A ve B) ve iki üretim faktörüne (K : sermaye ve L : emek) sahip bir ekonomi kurgusunda vergi eşdeğerliklerinin anlaşılmasında yardımcı olabilir. “ t ” oranındaki bir nispi (Lat. *ad valorem*) vergi aşağıdaki biçimlerde uygulanabilir:

A1	Bir sektördeki bir faktör üzerine vergi	$K_{A'}$, $L_{A'}$, $K_{B'}$ veya L_B
A2	Aynı sektördeki iki faktör üzerine vergi	K_A ve L_A , veya L_A ve L_B
A3	İki sektörde aynı faktör üzerine vergi	K_A ve K_B , veya L_A ve L_B
A4	İki sektörde iki faktör üzerine vergi	$K_{A'}$, $L_{A'}$, K_B ve L_B

Politika yapıcının, yazının ilerlemesi açısından ilginç sayılabilecek, bu politika alternatifleri, sermayenin ve emeğin sektörler arasındaki hareketliliğine bağlı olarak ekonomiyi farklı (genel) dengelere taşır. Alternatiflerden A1’in indirgenebileceği özel bir hal bulunma-

maktadır. A2'de bir sektördeki iki faktörün (örneğin K_A ve L_A) aynı oranda vergilendirilmesi o sektörün çıktısının (Y_A) aynı oranda vergilendirilmesi ile eşdeğerdir. A3'te, iki sektörde aynı faktörün (örneğin K_A ve K_B) aynı oranda vergilendirilmesi o faktörün (K) ekonomi sathında aynı oranda vergilendirilmesi ile eşdeğerdir. Son olarak, A4 alternatifi (A2 ve A3'ün karşılıklarından hareketle) ekonomi sathındaki bir gelir vergisine karşılık gelir.

Sektörlerin ölçeğe göre getirilerine (İng. *returns to scale*), faktör yoğunluklarına (İng. *factor intensity*), faktörlerin hareketliliğine (İng. *factor mobility*) göre A1-A4 vergilendirme alternatiflerinin ekonominin dengesini nereden nereye taşıyacağı hesaplanabilir. Gerçekteki sektör sayısının ve faktör sayısının değilse de kırımlarının ikiden fazla olduğu dikkate alındığında bu hesaplamanın nasıl emek-yoğun ve düşünce-yoğun olacağı öngörülebilir. Yine de makul teknik varsayımlar altında, kritik etkileşimler her zaman hesaplanabilir ve senaryo analizlerine konu edilebilir. Bu analizlerin anahtar değişkeni görelî (göreceli, rölatif) fiyatlardır. Görelî fiyatlar, ayrıntılarına girmeden, tüketici teorisinde ve firma teorisinde ikame etkisiyle birebir ilişkili olup (sebeup-sonuç bağı ile), mikro-maliye teorisinde vergilerin ve teşviklerin neden olduğu refah kaybının (İng. *Excess Burden, Deadweight Loss*) baş belirleyicisi olarak görülür.

Daha önceki 2x2 (iki sektör, iki faktör) model çerçevesinde aşağıdaki görelî fiyatlardan söz edilebilir (r: sermaye getirisi, faiz haddi, w: ücret):

- A çıktısının fiyatı / B çıktısının fiyatı
- A çıktısının fiyatı / A sektöründe sermaye getirisi
- A çıktısının fiyatı / A sektöründe ücret seviyesi
- A sektöründe sermaye getirisi / A sektöründe ücret seviyesi
- A sektöründe sermaye getirisi / B sektöründe sermaye getirisi
- A sektöründe ücret seviyesi / B sektöründe ücret seviyesi

Herhangi bir verginin, üzerine uygulandığı fiyatı (p, r, veya w) etkileyeceği kabulü altında, önceki dört vergilendirme alternatifi arasında sadece A4, diğer şeyler sabit tutulduğunda, refah kaybı oluşturmaz; tüm sektörlerdeki tüm faktörlere uygulanan tek biçimli (İng. *uniform*) bir nispi vergi, "toptan" (İng. *lump sum*) bir vergi ile eşdeğerdir. Diğer tüm durumlarda, çarpıtma etkileri ortaya çıkar ve sermaye vergi sonrası getirileri sektörler arasında eşitlenene kadar sektörler arasında yeniden tahsis edilir.

Harberger modelinin sağladığı temel düşünsel girdi; "bir verginin emek ve sermayenin tahsisatını sadece vergilendirilen sektörde değil ekonomi sathında etkilediği" bilgisidir.

Vergi Yansıması: Kanuni Yansıma, İktisadi Yansıma ve Rant

2x2 Harberger modeli, vergilerden kaynaklanabilecek bozulma (çarpıtılma, İng. *distortion*) etkilerinin basit bir kavrayışını mümkün kıldığı için el altında tutulabilir. Ne var ki daha (yeterince) gerçekçi bir analiz için göz önünde tutulması gereken ek bilgiler vardır. İlk olarak, herhangi bir verginin üzerine uygulandığı değişkeni (fiyatı) etkileme derecesini (İng. *tax incidence*), dolayısıyla o değişkenin iktisadi birimlere etki derecesini, piyasadaki esneklikler (fiyat, gelir ve çapraz fiyat esneklikleri) belirler. Kısmi denge perspektifinden

bakıldığında, üzerinde vergi olmayan bir malın piyasa denge noktası, vergi sonrasında talep eğrisi ile arz eğrisi arasındaki düşey fark vergiye eşit olana kadar sola kayar. Buna göre biri “tüketicinin ödediği” diğeri “satıcının eline geçen” olmak üzere iki fiyat oluşturur; bunların ilki vergi sonrasında gözlenen piyasa denge fiyatıdır. Bu fiyatla vergi öncesindeki denge fiyatı arasındaki fark verginin tüketici tarafından yüklenen kısmını, vergi öncesindeki fiyat ile vergi sonrasında “satıcının eline geçen” arasındaki fark verginin satıcı tarafından yüklenen kısmını gösterir. Verginin ekonomik yansıması (İng. *economic incidence*) olarak adlandırılan bu etkileşimin belirleyicisi talebin ve arzın fiyat esneklikleri olup görece daha az esnek olan taraf verginin daha yüksek bir payını öder. Kanun ve yönetmeliklerde yer alan ve verginin (muhasabe açısından) kimin tarafından ödeneceğini belirleyen hükümler (İng. *statutory incidence*) bu sonucu yani iktisadi yansımanın biçimini değiştirmez.

İkinci olarak, vergilerin kaldırıldığı veya vergi oranlarının azaltıldığı durumlarda, piyasa fiyatının vergi ile belirlenen kısmı ortadan kalkmaz; orta-uzun vade dengesi oluşana kadar “rant” olarak satıcıya aktarılır. Bunun bir genel kaide olarak akılda tutulmasında fayda vardır. Tamamlayıcı bir perspektiften bu kaide vergi reformunun uygulanmasında geçici de olsa faydalı bir tampon rolü görebilir.

İkinci En İyi Teorisi ve Sürtünmelerin Gerekliliği

Harberger modelinden sonra ikinci önemli kavramsal bileşen “İkinci En İyi Teorisi” (İng. *The Theory of the Second Best*) olarak ele alınabilir. Birden fazla verginin bir arada analiz edildiği hallerde, analize konu şeyler arasındaki “ikame etme” ve “tamamlayıcılık” ilişkileri özenle ele alınmalıdır. Mevcut bir vergi düzeyinde her malın üzerinde belli birer vergi varken, sistemde büyüklüğünü bildiğimiz bir refah kaybı söz konusudur. İçinde vergi olmayan bir duruma kıyasla muhtelif ikame etkileri oluşmuş, bu ise sistemde belli bir refah kaybı biriktirmiştir. Bu sistemde refah kaybını azaltmak amacıyla mevcut vergilerden birinin azaltılması toplam refah kaybını azaltmayabileceği gibi, salınan yeni bir verginin toplam refah kaybını artırması da gerekmez. Nihai durumun belirleyi-

Vergilerle İlgili Mevzuat

BİRİNCİL MEVZUAT

Gelir ve Kazanç Üzerinden Alınan Vergiler

Gelir Vergisi Kanunu (GVK)

Kurumlar Vergisi Kanunu (KVK)

Harcamalar Üzerinden Alınan Vergiler

Katma Değer Vergisi Kanunu (KDVK)

Özel Tüketim Vergisi Kanunu (ÖTVK)

Gider Vergileri Kanunu (6802)

Servet Üzerinden Alınan Vergiler

Emlak Vergisi Kanunu

Motorlu Taşıtlar Vergisi Kanunu

Veraset ve İntikal Vergisi Kanunu

Diğer Vergi Kanunları

Damga Vergisi Kanunu

Harçlar Kanunu

Şans Oyunları Hasılatı Vergisi Kanunu (5602)

Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun (6183)

İKİNCİL MEVZUAT

Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri

Yönetmelikler

Tebliğler → Genel Tebliğler, Sirkülerler, Özelgeler
Genelgeler

cisi ekonomideki mevcut çarpıtma etkilerinin hangi yollardan ortaya çıktığıdır.

İkinci En İyi Teorisi'nin müteakip tartışmalara sağladığı başlıca girdi, “gerçek dünya” ile ideal (en iyi) dünya arasındaki farkların dikkate alınması gereğinin alını çizmesidir. Buna göre, ideal bir dünya kurgusundaki “tam rekabetin varlığı”, “dışsallıkların yokluğu”, “top-tan vergilerin uygulanabilirliği” gibi varsayımlar yerlerini “piyasaların halihazırda çarpıtma etkileri barındırdığı”, “tekelci pratiklerin mevcut olduğu”, “dışsallıkların mevcut olduğu” ve “hükümetlerin toptan vergileri neredeyse hiçbir zaman kullanamayacağı” gözlemlerine bırakır. Tek biçimli vergilendirme her zaman en iyi sonucu getirmeyebilir, farklılaştırılmış (İng. *differential*) vergi oranları refahı artırabilir ve politika yapıcılar tüm mevcut çarpıtma etkilerini bir arada ele alarak karar vermelidir.

İkinci En İyi Teorisi ile doğrudan ilgisi olmamakla beraber, “sürtünmelerin gereklilik derecesi”, konuya dair tartışmalarda akılda tutulması bir noktadır. Özellikle son kırk yıla damgasını vuran iktisadi hayattaki sürtünmelerin azaltılması düsturu genellikle “vergilerin, işlem ücretlerinin ve maddi cezaların sıfırlanması gerektiğine” yönelik öneriler üzerinden okunabilmektedir. Buna göre, özellikle finansal varlıkların, finansal yatırımların ve şirketler sektörünün üzerindeki vergiler düşürülmeli veya kaldırılmalı, böylece yatırımın (üretim değil) önündeki “engeller” olabildiğince azaltılmalıdır. İkinci En İyi Teorisi'nin çıkış noktasında altını çizdiği piyasa başarısızlıkları mevcut olduğu sürece, bu bakış açısının optimal/doğru bir denge doğurmayacağı açık olduğuna göre, sürtünmelerin olması ve doğru tasarlanması gerektiği not edilebilir.

Neoklasik Yatırım Teorisi ve Birim Sermaye Maliyeti

Vergilendirme ile ilgili tartışmaların çoğunda, vergilerin sermaye maliyetine etkileri ana tartışma başlıklarından biri olarak ortaya çıkar:

$$u = \frac{(r+\delta)(1-\psi-k)}{(1-\theta)(1-t)}$$

θ kurumlar vergisi oranı, t gelir vergisi oranı, ψ ve k vergi muafiyetleri (sırasıyla faiz ödemelerinin muafiyeti ve İng. *investment tax credit*), r reel faiz haddi ve δ fiziki sermayenin aşınma oranı olmak üzere, neoklasik yatırım teorisinin birim sermaye maliyeti u ile tanımlanır. Buna göre herhangi bir yatırım, sermayenin marjinal verimliliği en az u kadar olduğu sürece yapılabilir (fizibiliteye sahiptir). Vergilerin olmadığı bir kurguda $u=r+\delta$ sermaye maliyetinin ham (düz) değerine karşılık gelir. $1-\psi-k=(1-\theta)(1-t)$ olduğunda, kurumlar vergisi ile gelir vergisinin sermaye maliyetini artırıcı etkileri nötralize olur. Yatırımcılar için sağlanabilecek vergi avantajlarının tasarımında, bu eşitlikle tanımlanan ilişkinin avantajların üst sınırını tanımlaması/belirlemesi rasyonel (ve muhtemelen adil) bir politika tercihi karşılık gelecektir.

Birim sermaye maliyetinin bireylere veya hanehalkına uyarlanarak yeniden yorumlanması müteakip tartışmalara ayrıca ışık tutabilir.

Çeşitli Hususlar

Harberger modeli ve İkinci En İyi Teorisi vergi yansıması ve etkin vergilendirme tartışmalarına ışık tutarken, bir vergi reformu tartışması ne kadar zengin bir kavramsal zemine oturtulursa o kadar daha faydalı sonuçlar üretebilir. Maddeler halinde sıralayacak olursak;

- **İktisadi özgürlükler:** Sadece vergi politikasının/sisteminin değil, tüm iktisadi politika alanlarının iktisadi birimlerin özgürlüklerini olabildiğince simetrik biçimde koruması, toplumsal eşitlik algısının ve rızanın üretimi açısından önemlidir. İktisadi özgürlüklerin simetrik biçimde korunmadığı hallerde politika yapıcı görece özgür davranabilen iktisadi birimleri sistemli ve görece sıkı bir gözetime tabi tutmalıdır.
- **Politika tasarımının çok yüzlülüğü:** Vergi politikasının tasarımı maliye politikasından faydalandığı gibi, dış ticaret politikasından, gelirler politikasından ve gelir dağılımı politikasından da geri beslenmelidir. Ülke siyasetinin statükosu veri iken farklı politika alanlarının etkileşimine kapı açmak yaratıcı çözüm/reform önerileri getirebilir.
- **Vergi sistemi - Rejim bağlantısı:** Vergi ve “rejim” arasında felsefi/siyasi bir denklik vardır. Rejimin temel dönüşüm evreleri ile vergi sisteminin değişimleri arasındaki örtüşme “sistem tasarımı” çalışmalarına ışık tutabilir.
- **Doğrudan ve doğru adlandırma:** Vergi ile ilgili teknik gelişmelerin seviyesinden bağımsız olarak, verginin rasyonel bir yükümlülük olduğu sabitlenmeli, ceza ve ödül metaforları tartışmaların arka planında korunmalıdır.
- **Hakkaniyet ve Sosyal Refah Fonksiyonu:** Vergi reformu tartışmalarında, reformu yapacak kadroların nasıl bir “hakkaniyet” (İng. *equity*) nosyonuna sahip olduğu, aynı çerçevede olmak üzere, reform tasarımcılarının çalışmalarını nasıl bir “sosyal refah fonksiyonu”na (İng. *social welfare function*) referansla yaptıkları önem taşır. Burada, Anayasa’nın 2. maddesinin “Türkiye Cumhuriyeti [...] sosyal bir hukuk Devletidir.” buyruğunun nasıl bir işlerliğe sahip olacağı (nasıl operasyonelleştirildiği) reform çalışmalarına ışık tutacaktır.

IV-VERGİLERİN YENİDEN YAPILANDIRILMASINA DAİR DÜŞÜNCE EGZERSİZLERİ VE BİR ÇALIŞMA YÖNTEMİ ÖNERİSİ

Başlangıçta da belirtildiği gibi, bu projenin (bu yazının ve müteakip paydaş emeğinin) amacı çeşitli nedenlerle tartışma zeminine kavuşamamış konuları/soruları göz hizasına taşımaktır. Bu bölümde, Türkiye’deki vergilere dair tespitler, öneriler ve sorular on başlık altında sunulmaktadır.

Tespitlerin ve soruların ortaya konuş biçimi Yarın Vakfı’nın duruşunu bir ölçüde yansıtır olmakla beraber, bağlayıcı değildir. Müteakip tartışmaların yürütülmesi esnasında, burada sunulan tespit ve soruların yegane gayesi bir anahtar nota sağlamaktır. Yarın Vakfı’nın peşinde olduğu hedef, alışkanlıklardan sıyrılmış, mesleki geleneklere makul ölçüde mesafeli durabilen, entelektüel açıdan zengin, saygıya dayalı bir istişare ortamının kurulmasıdır.

Önerdiğimiz çalışma yöntemi geleneksel “komite” anlayışının yürütücü rolü kuvvetlendirilmiş bir versiyonu olarak görülebilir. Bu kapsamdaki iş/görev listesinin aşağıdaki gibi olması öngörülmektedir:

1. Kurulum ve Başlangıç
 - a. Çekirdek Komitenin (ÇK, 10-12 üyeli oluşturulması)
 - b. 1. ÇK Çalıştayı
 - i. Amaçların ve kapsamın elden geçirilmesi
 - ii. Komitenin kendi iç işleyiş prensiplerini tespiti
 - c. 2. ÇK Çalıştayı
 - i. ÇK ile beraber çalışacak Genişletilmiş Çalışma Ekiplerinin (GÇE) oluşturulması
 - ii. İş bölümünün, alt proje konularının ve kalan çalışma takviminin tespiti
2. Alt Projelerin Yürütülmesi
 - a. GÇE-ÇK döngüsü
 - i. Haftalık, İki haftalık ve Aylık analiz-raporlama düzeni
 - ii. Dört ayda birden daha seyrek olmamak üzere GÇE-ÇK İlerleme Çalıştayı
 - b. 3. ÇK Çalıştayı
 - i. Çalışmaların genel ilerlemesinin ve köklü değişiklik ihtiyacı olup olmadığının değerlendirilmesi
3. GÇE-ÇK Rapor Çalıştayı
4. GÇE-ÇK Kapanış Çalıştayı

Ortaya konan iddialı iş listesinin yürütülmesinde ihtiyaç duyulacağı aşikâr olan entelektüel ekip arkadaşları ve ekip yönetişimine dair prensiplerin ve kuralların “kendi kendini örgütleme” prensibine göre ortaya çıkacağı öngörülmektedir.

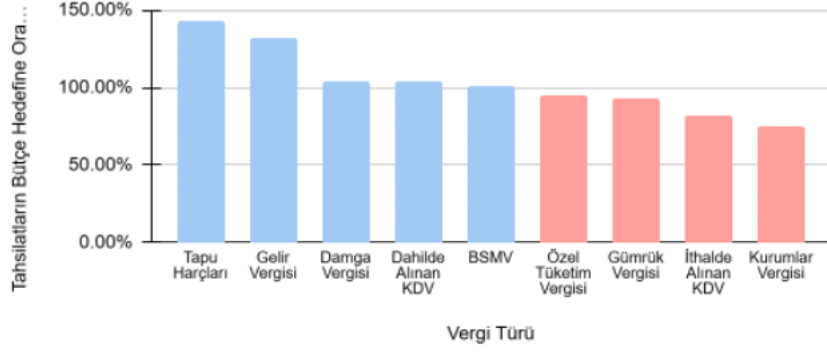
Bu metnin sunduğu ortak çalışma davetinin tek sloganı/düsturu “samimiyetle, özveriyle ve dürüstlikle istişare etmek, geliştirmek ve geleceği beraberce tasarlamak”tır.

1. GELİR VERGİSİNİN ÜCRETİLİLERDEN STOPAJ USULÜYLE TEVKİFATI ZARURİ MİDİR?

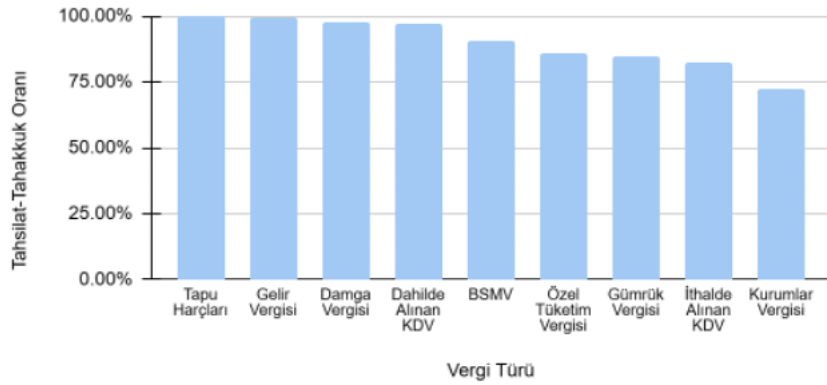
Vergi hukukunda stopaj, gelirin sahibine ödenmeden önce, verginin kaynağında kesilerek devlet adına tahsil edilmesi anlamına gelir. Vergi, geliri elde eden kişinin kendisi tarafından değil, geliri ödeyen kişi veya kurum tarafından kesilir ve devlete aktarılır. En çok ücretler ve maaşlarda, kira ödemelerinde, faiz ve mevduat gelirlerinde ve temettü ödemelerinde kullanılan stopaj yöntemi, (1) verginin güvenli ve düzenli tahsil edilmesi, (2) kayıt dışılığın azaltılması ve (3) tahsilat maliyetinin azaltılması avantajlarına sahiptir. Çalışanların beyan yükünü azalttığı (Türkiye uygulamasında sıfırladığı) için hemen hiç tartışmaya açılmayan stopaj yöntemi aslında iki soruyla karşımıza çıkmaktadır:

- Özgürlük (vergi mükellefinin özgürlüğü) vergi sistemi/vergi reformu tartışmasında nasıl ele alınmalıdır? Vergiden kaçınma yollarının mükelleflere simetrik bir biçimde açık tutulması iktisadi özgürlüklerin içinde düşünülmeli midir?
- Stopajın gelir türleri arasında asimetrik/tercihli biçimde kullanımı bir bozulma etkisi oluşturmakta mıdır? Her bir mükelleften “toplanan” verginin o mükellefe tahakkuk ettirilen vergi borcuna oranı, verginin mükellefe efektif maliyeti (birim fiyat yakını bir gösterge) olarak görüldüğünde (tanımlandığında), mükellefiyetinin türüne göre stopaj uygulaması (farklı derecelerde) bozulma etkileri doğurur mu?

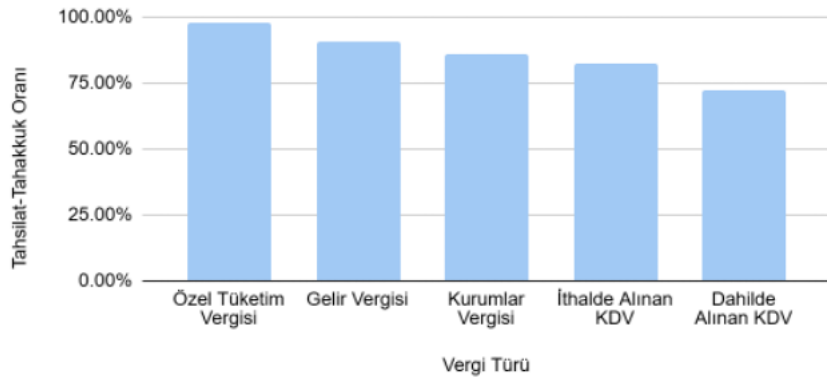
Vergi Tahsilatlarının Hazine Bütçe Tahsilat Hedeflerine Oranları (2025)



Vergi Türlerine Göre Tahsilat-Tahakkuk Oranları (2025)



En Hacimli Beş Vergide Tahsilat-Tahakkuk Oranları (2025)



2. VERGİ HARCAMALARININ TATBİK BİÇİMİ NASIL İYİLEŞTİRİLEBİLİR?

Vergi harcamaları ekseriyetle “verginin geç ve tam tahsilatının” yerine “zamanında ve indirimli tahsilatı” yönündeki bir tercihin sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. İlk bakışta pragmatik değeri ile öne çıkan bu uygulama, (1) tahsilat başarısızlıklarının kök nedenlerini örtülemesi, (2) kanuni olsa da siyasi erke keyfiliğe varabilen bir hareket alanı sağlaması, daha da önemlisi (3) uygulamaya konu olan mükellefin birim finansman maliyetlerini piyasa normalinin altına çekerek dikkate değer bir çarpıtma etkisi oluşturması itibarıyla sorunlu bir tabiattadır.

Vergi harcamalarının pratikte yerine geçtiği istisna ve muafiyetler bir zamanlar arası tutarsızlık sorununa yol açmakta mıdır?

Vergi harcamalarının somut bir matematiksel-iktisadi çerçeveye oturtulması nasıl mümkün olabilir?

Boyutları aşırı olduğunda “vergi affı” gibi işlev gören vergi harcamalarının, yürütmenin yasamaya ait fonksiyonları (burada vergi affı ilanı) uygulamada kendi üstüne almasına yol açması nasıl engellenebilir?

Vergi harcamalarının kaçınılmaz olması halinde, en azından etkinlik-hakkaniyet düzleminde doğru bir noktaya oturtulması nasıl mümkün olabilir?

3. VERGİ SİSTEMİNİN ASLİ AMAÇLARINDAN BİRİ İKTİSADİ KAYNAKLARIN ÜRETKEN TUTULMASI OLABİLİR Mİ?

Halihazırdaki kaynak tahsisatı (üretim faktörleri ve her türden finansal varlık) bir ‘iyi denge’ halinde midir? Mevcut dengede doğrudan üretime hizmet etmeyen kaynakların iktisadi rolü nedir? Bu mahiyetteki kaynaklar bir görelî kıtlık durumu ve bundan kaynaklı dışsallıklar oluşturmakta mıdır? Öyle ise, bu dışsallıkların sebep olduğu refah kaybının büyüklüğü ne kadardır?

Günlük dilde siyasi yelpazenin farklı taraflarındaki çevrelerce ‘rantiye ekonomisi’ olarak adlandırılan pratik, dikkate alınması gereken bir gerçeklik midir? Öyle ise, vergi sistemi bu soruna çözüm üretebilir mi? Bu kapsamda, aşağıdaki hususlar vergi sistemi tasarımında hedef ve/veya kısıt olarak yer almalı mıdır?

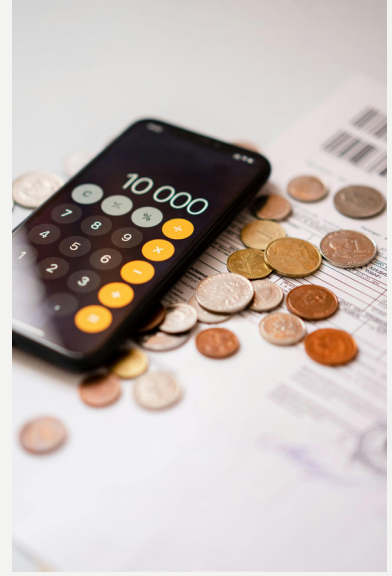
- Finansal sermayenin fiziksel sermayeye dönüşüm oranının yüksek tutulması.
- Emlak sektöründe doluluk oranının yüksek tutulması.
- Tarımsal arazilerde doluluk oranının yüksek tutulması.
- Beşeri sermaye birikiminin özendirilmesi.
- Kişilerin ve şirketlerin varlık portföylerinin bütüncül bir vergilendirmeye tabi tutulması.
- Şirketlerde üretim-ciro-vergi performansının gözetime tabi tutulması.



4. VERGİ SİSTEMİ ÇOKLU SANAYİ POLİTİKASI HEDEFLERİNİN ETKİLİ BİR TAŞIYICISI OLABİLİR Mİ?

İktisat politikalarının tasarımında yaygın olarak atıfta bulunulan Tinbergen Kuralı'na göre, bir politika alanındaki politikaların etkili olabilmesi (hedeflerine ulaşabilmesi) için hedeflerle aynı sayıda (ve birbirinden ayrık) politika aracı mevcut olmalıdır. Salt bu kuraldan hareket edildiğinde aşağıda listelenen hedeflere tek (tekil) bir vergi ile ulaşılması mümkün olmayabilir. Bunlara en az sayıda vergi (işlem ücretleri ve cezalar dahil olmak üzere) ile ulaşmak için neler yapılması gerekir? Uygulanabilir bir tasarıma/çözümüne ulaşmak mümkün müdür?

- KOBİ'lerde büyümenin özendirilmesi.
- Şirketlerde AR-GE ve patentlemenin özendirilmesi.
- Üretimde yerli girdi kullanımının özendirilmesi.
- Kararlı tedarik zincirlerinin özendirilmesi.
- Sanayide proses yetkinliğinin ve kararlı kapasitenin özendirilmesi.
- Değer zincirlerinde rekabet dostu uygulamaların özendirilmesi.



5. YAKIN GEÇMİŞTEKİ SAVUNMA SANAYİ TECRÜBESİ YOL GÖSTERİCİ OLABİLİR Mİ?

Geçtiğimiz yıllarda savunma sanayi özelinde uygulanan bir politika kapsamında “offset”, “teknoloji kazanım yükümlülüğü”, “asgari yerlilik oranı” ve “asgari KOBİ katma değeri oranı” gibi şartlar/kısıtlar sayesinde oldukça başarılı bir sanayi habitatu geliştirme süreci hayata geçirilmişti. Buna benzer uygulamaların müstakil bir kurumsal çatı altında makul ölçüde yaygınlaştırılması mümkün olabilir mi?

- Adı, örneğin, Sanayi Habitatu Geliştirme Fonu olacak bir fon bünyesinde, vadesi belli vergi muafiyetleri ve ertelemeleri, (1) finansman, (2) yakın performans gözetimi, (3) garanti/güvence unsurlarını da kapsayacak şekilde etkili biçimde kullanılabilir mi?
- Sanayi Habitatu Geliştirme Fonu'nun kurumsal bileşimi nasıl olabilir?
- Fonun fayda/maliyet vizyonu nasıl formüle edilebilir?

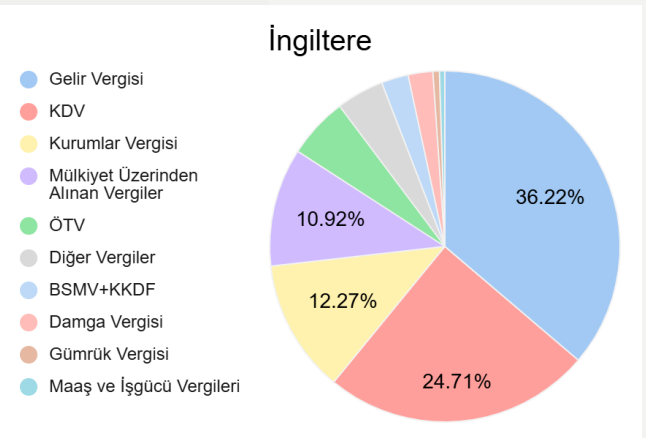
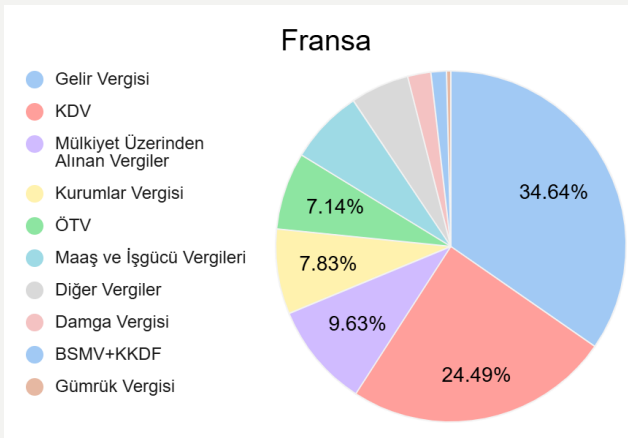
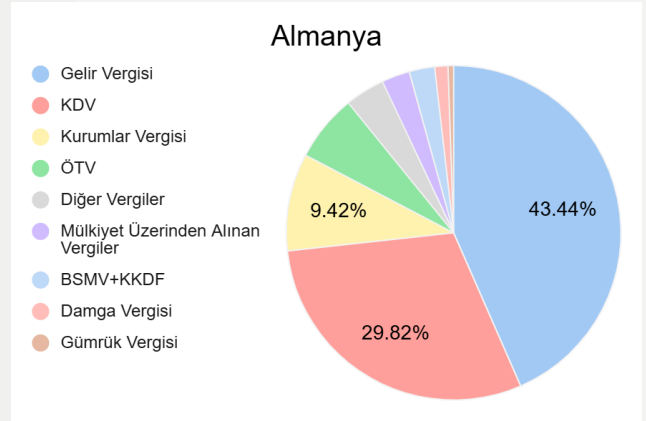
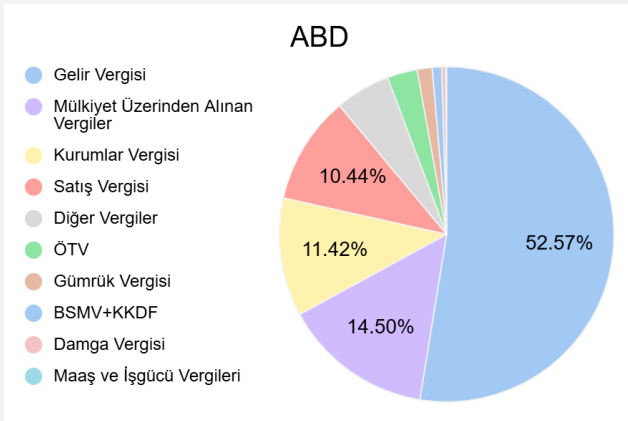
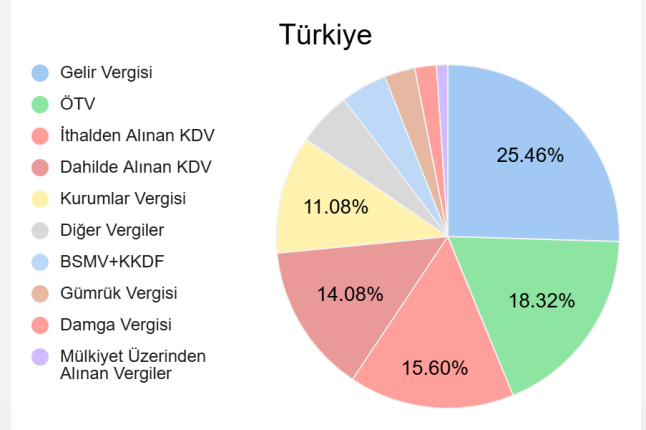
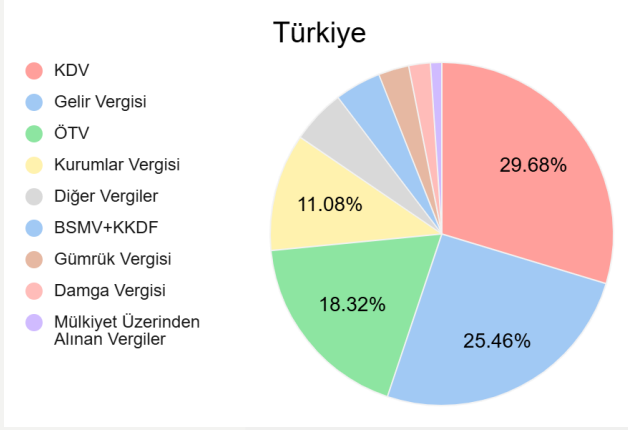
6. TÜRK VERGİ SİSTEMİNİN SADELEŞTİRİLİRKEN 'DAHA ETKİN, DAHA ETKİLİ, DAHA SÜRDÜRÜLEBİLİR' HALE GETİRİLMESİ NASIL MÜMKÜN OLABİLİR?

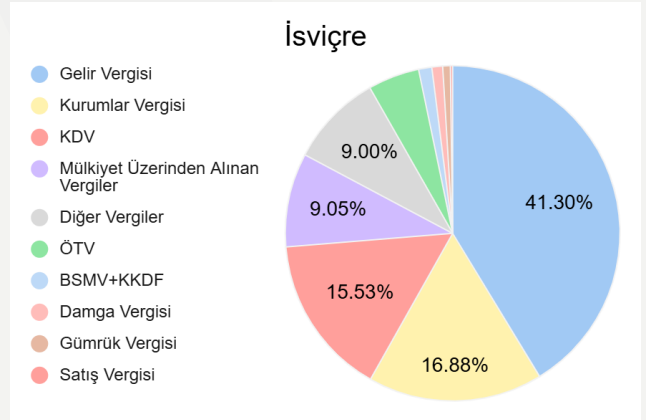
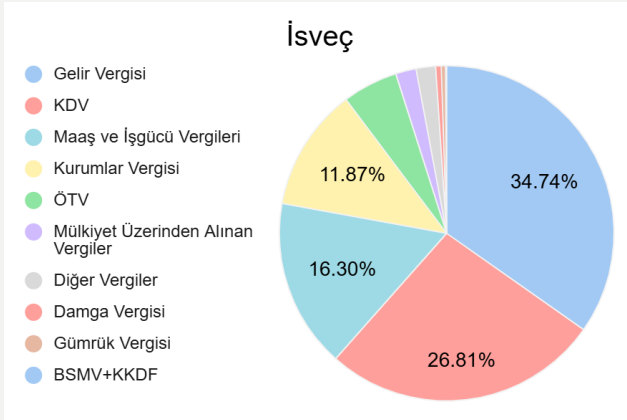
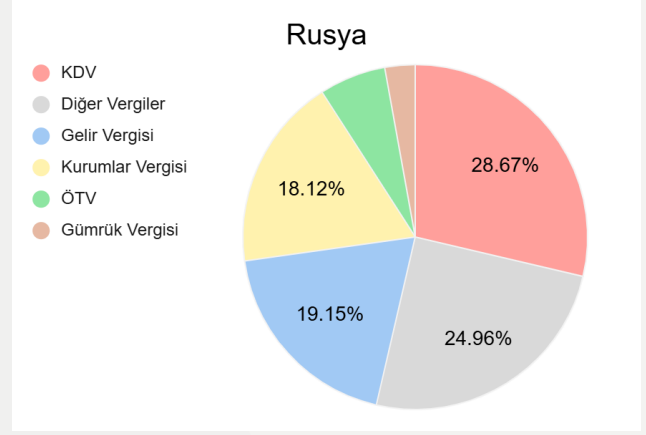
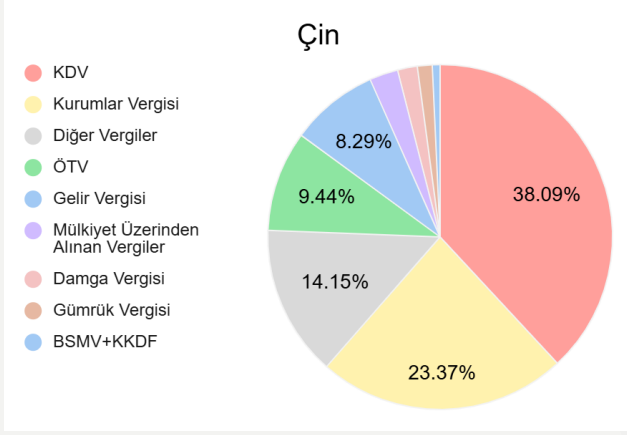
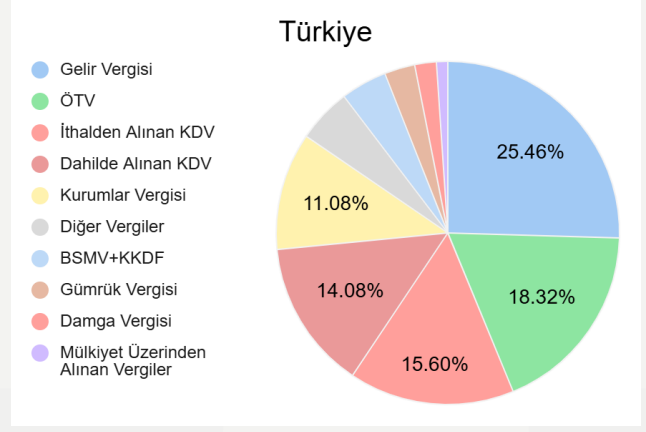
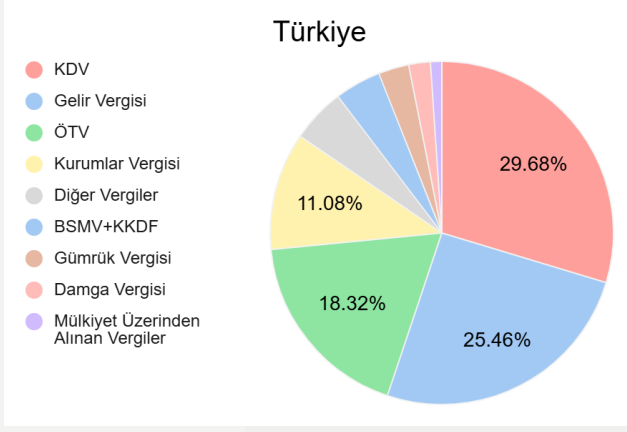
Türk vergi sistemine dair en sık karşılaşılan eleştiriler: (1) Dolaylı vergilerin doğrudan vergilere baskın olduğu; (2) Doğrudan vergi formlarında (GV ve KV) “artan oranlılığın” (İng. progressiveness) tesis edilemediği; (3) Beyan-denetim döngüsündeki başarısızlıkların ve muhtemel keyfiliklerin doğrudan vergilerin politika yapıcının gözündeki cazibesini azalttığı; (4) Tüm bunların ücretlilerin üstündeki vergi yükünü diğer kesinlerinkine kıyasla oranlısız biçimde yükselttiği; (5) Sık vergi afları ve ek muafiyetlerin bu durumların ciddiyetini artırdığı; (6) Vergilerin zamanlar arası tutarsızlık sorununu beslediği; (7) Kayıt dışılığın de facto norm halini aldığı; (8) Vergilere dair sosyal konsensüsün giderek zayıfladığı yönündedir.

Bu gözlemlerin kök sebepleri farklı bakış açılarına sahip çevrelerce “kaçınılmaz bir kısır döngüye”, “rejimle ilgili açmazlara” veya “kapitalist pratiğin ahbap-çavuş / kayırmacı tabiatına” bağlanabilmektedir. Kök sebeplerden bağımsız bir çözüm yolu formüle etmek mümkün müdür?

Spesifik olarak, şu hedeflerin tümünü veya makul bir çoğunluğunu aynı anda gözetmek mümkün müdür?

- Vergi tahsilatının vergi türlerine dağılımında etkililiği ve hakkaniyeti beraberce gözetilen bir norm teşkil edilmesi.
 - Belli ülke gruplarının parametreleri benchmark (örnek değer) olarak takip edilebilir mi? Rejimleri ve ideolojik yönelimleri itibarıyla hangi ülkelerin takip edilmesi anlamlı olur?
- Katma değer başlıca göstergesi olan gelirden alınan vergilerin (GV ve KV) diğer vergilerden daha fazla hasılat getirmesi.
- Artan oranlı vergilerin tabu olarak görülmediği bir sosyoekonomik konsensüse ulaşılması.
- Özellikle üretime katkısı yıllara sarıh olarak kısıtlı kalan varlıkların makul oranda vergilendirmeye tabi tutulması.
- Farklı vergi türlerinin maktu ve nispi değerlerinin belli bir iktisadi parametreler kümesine bağlı olarak formüle edilmesi.





8. VERGİ REFORMUNUN FİNANSMANI İÇİN FONLAR NASIL KULLANILABİLİR?

Anekdotal yoldan edinilen izlenimler, herhangi bir kapsamlı vergi reformunun oluşturduğu başlıca çekincelerden birinin “reformasyonun maliyeti” olduğunu işaret etmektedir. Maliyetin birinci kaynağı reformun gerekli kıldığı “cari ve doğrudan” kalemler iken, ikinci kaynağı reformasyon süresince ortaya çıkacak “vergi tahsilat kayıplarıdır.” Tarihi önemdeki bir reformun standart yöntemlerle ve standart mali hacimlerde finanse edilmesini (edilebilir olduğunu) beklemek yerinde olmayabilir.



- Reformun zaruri/kaçınılmaz olduğu bir durumda, reformasyon süresince hizmet verecek özel statülü bir fon (Vergi Reformu Geçiş Fonu), bir kamu-özel işbirliği konsorsiyumunun gözetiminde ve koruyuculuğunda nasıl oluşturulabilir?
- Bu fonun birinci evre finansmanı “bir defaya mahsus” salınacak özel statülü bir vergi ile, ikinci evre finansmanı orta-uzun vadeli tahvillerle (Vergi Reform Tahvilleri) sağlanabilir mi?
- Hangi finansman modeli reformun ruhu ile azami uyumu gösterir?

9. “DAHA ETKİLİ VERGİ İÇİN DAHA KAPSAMLI VERİ” KÜLTÜRÜ NASIL OLUŞTURULABİLİR?

Halihazırda GiB’in erişim alanındaki veri kümeleri kıymetli bir ambar teşkil etmektedir. TÜİK’in veri derleme ve ölçme teknikleri akran kurumlarındaki ile boy ölçüşecek niteliktedir. Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığının himayesinde derlenen ve kamunun kullanımına sunulan GBS ülkedeki kayıtlı hemen her iktisadi/finansal faaliyetin izlerini kapsayacak kuvvettedir.

- Anılan veri ambarları elde iken, “verinin 5 C’si” ile uyumlu ve “şebeke bazlı ölçümü” esas alan bir vergi veri tabanı nasıl oluşturulabilir?
- Geleneksel “salt depolama fonksiyonlu” veri tabanı perspektifinin olabildiğince gerçek zamanlı sorgularla donatılmış bir “Vergi Karar Destek Sistemi-ne” dönüşümü nasıl mümkün olabilir?
- Böyle bir sistemde sistem vergilerinin vergi tabanlarının olabildiğince gerçek zamanda ölçülmesi ve anlamlı benchmarklara (örnek değerlere) kavuşturulması nasıl sağlanabilir? Bunların hayata geçirilmesinde Yapay Zeka alanında kaydedilen ilerlemeler oluşturulacak çözümlere nasıl katkılarda bulunabilir?

Vergi = Veri

Fon Akımları (İng. Flow of Funds)

Varlıklar

Mevduat - Vadeli Mevduat

Gayrimenkul - Arsa/Emlak

Menkul - Borsa ← Gayrimenkule

dayalılar

Kıymetli Metaller

Borsa Dışı Şirket Ortaklık Payları

Sektör Bilançoları

Finans

Finans dışı

Hanehalkı

Kıyı Ötesi ve kayıt dışı

Milli hesaplar

Harcamalar

Gelirler

Katma Değer

Değer Zincirleri ve Piyasa Yapısı

Yoğunlaşma ve Esneklikler

Vergi Tabanı

Vergi Yansıması

Vergi Etkinliği

Genel Denge

Çok Sektörlü Toplam Talep Sistemi

Girdi-Çıktı Tablosu

10. VERGİ TASARIMININ İTİCİ GÜCÜ DOĞRUYA YÖNELMEK Mİ, YANLIŞTAN KAÇINMAK MI OLMALIDIR?

Vergi tasarımı süreklilik arz eden bir süreç olarak ele alınmasının gerekliliği açıktır.

- Buna göre vergi tasarımı konusunda ihtisas sahibi olmak, vergi sisteminin yapısal kalitesini ve konjonktürel performansını fasılalarla ölçmek/sınamak, yılda bir defa zaruri, ayrıca ihtiyaca mukabil tabiatta sistemin parametrelerini “tasarımcı” gözlüğüyle elden geçirmek görevlerine sahip bir “Vergi



Araştırmaları Enstitüsü” kurulabilir mi? Böyle bir enstitünün bileşimi ve tam görev tanımını nasıl olmalıdır?

- Vergi tasarımı kendi Tip-1 ve Tip-2 hatalarını nasıl ele almalıdır? Önemli olan “en doğruyu elden kaçırmamak mı?” yoksa “yanlışlardan kaçınmak mıdır?”